

CONCEPTUAL, SYSTEMATIC AND CONTENT DEFINITION OF EXPERT LAW

Petr Ševčík

Institute of Technology and Business in České Budějovice, Czech Republic

Abstract

This professional article introduces a newly defined legal concept: expert law. Primarily theoretical, the article aims to familiarize readers with the purpose and boundaries of expert law, examining its role and scope. To foster a broader understanding, the article also reviews global approaches to organizing expert systems, encouraging readers to reflect on whether the Czech system is optimal or if international methods could mitigate some of the challenges associated with it. A substantial section of the article explores the unique dichotomous structure of the Czech expert system, which stands out globally.

The topic's relevance is underscored by the fact that, while expert law has been acknowledged within Czech jurisprudence, it is often discussed through specific legal issues rather than as an established legal discipline. Given the limited academic focus on the systematic classification of expert law, some proposed solutions or conclusions may provoke debate. Nonetheless, sparking further discussion and critical reflection on these preliminary findings is both necessary and beneficial for advancing academic understanding of expert law.

Keywords: expert law, expert, legislation, law on experts

Úvod

S terminologickým pojmem znalecké právo je možné se již vcelku běžně setkávat jak v běžném profesním znaleckém životě, ale tak i v oblasti akademie. Ačkoli je termín již běžně používán, doposud nebyl přesněji kontextuálně a obsahově zasazen do vědecké systematiky. Protože však uznání znaleckého práva, jakožto svébytné a etablované vědecké disciplíny již

patrně nelze s úspěchem zpochybňovat, jeví se jako nezbytné vymezit jeho obsah, charakter a současně vzájemné hranice s disciplínami, které již byly etablovány dříve.

Předkládaný článek by tak měl čtenáři přinést odpověď na otázku, co to vlastně je znalecké právo, čím je obsahově vyplněno, jaký je vztah znaleckého práva k jiným disciplínám a jaká specifika legislativní uspořádání českého znaleckého práva ve srovnání s jinými světovými právními řády přináší.

Literární rešerše

Při studiu literární historie českého znaleckého práva nelze zahájit patrně jinak, nežli publikací „*Soudní znalci*“ od Josefa Pražáka (sekretáře Vrchního soudu v Praze přiděleného k Ministerstvu spravedlnosti) z roku 1940, který nenahraditelným způsobem nastavuje zrcadlo historii znalecké činnosti na území českých zemí od poloviny 19. století do roku 1940. Bohužel dílo obdobné kvality a rozsahu v době socialismu vytvořeno nebylo, a tudíž publikace obdobného typu je možné nalézt až po roce 1989. Mezi tyto pak patří bezesporu dílo profesora Bradáče a jeho autorského kolektivu s názvem „*Úvod do soudního znalcetví*“, které vyšlo pro potřeby posluchačů studia soudního znalcetví Ústavu soudního inženýrství v Brně v roce 2004. Dále je možno uvést dílo profesorů Bělohávková a Hótové s názvem „*Znalci v mezinárodním prostředí*“ z roku 2011, které se však věnuje spíše plochému zahraničnímu přehledu znaleckých úprav. Dále mezi základní literární zdroje bezpochyby patří dílo Lukáše Křístka „*Znalcetví*“ z roku 2013 a také publikace „*Znalecké právo*“, jehož autory jsou Petr Ševčík a Ladislav Ullrich. Z publikací komentářového typu je pak zcela nezbytné uvést komentář z pera předsedy Vrchního soudu v Praze Luboše Dörfla k zákonu o znalcích a tlumočnících, který je jediným komentářovým dílem k dřívějšímu zákonu č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

S příchodem nové právní úpravy zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2021 vzniklo již větší množství literárních zdrojů. Z pohledu komentářové literatury se jedná opětovně o komentář Luboše Dörfla a jeho autorského kolektivu, který byl vydán v roce 2021, dále komentář vydaný v roce 2023 pod vedením Petra Ševčíka a jeho autorského kolektivu a v neposlední řadě komentář Lukáše Křístka a jeho autorského kolektivu z roku 2021. Kromě komentářové literatury dále stojí za povšimnutí dílo Jakuba Hanáka s názvem „*Průvodce znalce v roce 2021*“, které je spíše prakticky zaměřené a „*Rukověť znalce*“ z pera Zdeňka Dufka a jeho autorského kolektivu.

Z hlediska blízkosti zahraničních úprav pak může být dobře využitelný i komentář Jána Dankovčika a jeho autorského kolektivu k slovenské verzi zákona č. 382/2004 Z.z, o znalcoch, tlmočnících a prekladateľoch.

Pojem a předmět znaleckého práva

S terminologickým pojmem „znalecké právo“ se můžeme setkávat ve veřejném prostoru častěji až v přibližně posledních 15 letech. V dřívějších dobách pojem znalecké právo používán nebyl. Znalecké právo bylo považováno za integrální součást jednotlivých procesních právních předpisů v oblasti dokazování znaleckým posudkem, tedy především jako součást občanského soudního řádu a trestního řádu. Toto dřívější vnímání mělo i svůj logický historický základ, když až do roku 1949 neexistovala samostatná profesní právní úprava znalecké činnosti tak, jak

ji známe dnes. Problematika práv a povinností znalců, resp. subjektů vystupujících ve znaleckém dokazování, byla upravena pouze v procesních předpisech, případně podzákoných právních předpisech, upravujících zpravidla jen vedení seznamů znalců, či osob vhodných pro výkon takové činnosti.

Takto okleštěné vnímání však především po roce 1989, v návaznosti na stále se zvyšující počet právních interakcí v oblasti znalecké činnosti, počalo být nevyhovující. Zjednodušeně řečeno, postupem času již nebylo možné přehlížet, že počet systémových, právních a výkladových problémů spojených se znaleckým dokazováním již kapacitně přerostl do vzniku samostatného právního odvětví, které začalo být nazýváno znaleckým právem. Zrod tohoto nového právního odvětví nebyl založen jakýkoliv autoritativním rozhodnutím, ale prostou každodenní potřebou odborné veřejnosti řešit otázky spojené se znaleckým dokazováním intenzivněji pod jasně vymezenou odbornou oblastí lidské činnosti. Počaly tak vznikat například publikace věnující se přímo znaleckému právu, Ministerstvo spravedlnosti založilo „Pracovní skupinu expertů pro znalecké právo“, vychází „Bulletin znaleckého práva a znalectví“, pořádají se vzdělávací akce a názvem „Nové znalecké právo pro advokáty“, apod. Přestože v teoreticko-doktrinálních kruzích mohou stále panovat pochybnosti o svébytnosti znaleckého práva, jakožto samostatného právního odvětví, je zřejmé, že rozvoj této oblasti již zastavit nelze, a znalecké právo si vydobývá stále větší pozornost a uznání autonomní svébytnosti, podobně jako tomu bylo u historických předchůdců v podobě např. medicínského práva, insolvenčního práva, apod.

Znaleckým právem rozumíme soubor všech právních předpisů či jejich dílčích částí, které upravují vzájemná práva a povinnosti jednotlivých subjektů zúčastněných na znaleckém dokazování. Znalecké právo jako takové se přitom neomezuje pouze na právní předpisy, ale v širší podobě obsahuje například i standardy výkonu znalecké činnosti přijímané v jednotlivých znaleckých oborech, neboť i tyto standardy významným způsobem ovlivňují celkový výsledek znaleckého dokazování a v tomto důsledku i následné dopady do právní sféry zúčastněných subjektů.

Tím, že znalecké právo nepoužívá pouze profesní znalecké normy, které jsou závazné pro všechny znalce ze všech znaleckých oborů, odvětví či specializací, ale nutně musí absorbovat i znalecké standardy jednotlivých znaleckých oprávnění, je hlavním znakem znaleckého práva jeho interdisciplinarita. Znalecké právo je mj. syntézou prostého práva s právními aspekty jiných disciplín, jako je například medicína, ekonomie, stavebnictví, strojírenství, apod. Právě díky tomuto unikátnímu propojení je znalecké právo schopno přinášet holistické a efektivnější přístupy k řešení problémů, které na straně jedné překračují hranice jednotlivých specifických oborů lidské činnosti, na straně druhé však nejsou založeny pouze na výkladu prostého práva bez zohlednění jednotlivých oborových specifík. Jak správně uvádí Dörfl, metody a postupy aplikace odbornosti či vědy musí brát v úvahu probíhající soudní řízení a respektovat základní procesní zásady, a v některých případech se tak znalecký obor do určité míry osamostatňuje od svého mateřského vědeckého nebo technického oboru (Dörfl, 2020).

Předmětem znaleckého práva je především:

- (a) stanovení legislativních podmínek, při jejichž splnění je možné se stát soudním znalcem, znaleckou kanceláří či znaleckým ústavem (potažmo tzv. znalcem *ad hoc*);
- (b) zajištění řádného výkonu znalecké činnosti v řízení před orgány veřejné moci, jakož i znalecké činnosti prováděné v souvislosti s právními úkony fyzických a právnických osob;
- (c) stanovení pravidel pro řádné zpracování znaleckého posudku, a jeho následnou obhajobu v rámci řízení vedených orgánem veřejné moci;
- (d) stanovení vzájemných práv a povinností zadavatelů znaleckých posudků a zpracovatelů znaleckých posudků;
- (e) vymezení odlišností znaleckého dokazování podle generální profesní právní úpravy a podle speciálních procesních úprav (např. v trestním řádu či občanském soudním řádu);
- (f) zakotvení jednotlivých oborových pravidel pro možnost zpracování znaleckého posudku pravidly *lege artis*.

Systémové zakotvení znaleckého práva jako vědní disciplíny

Chceme-li znalecké právo lépe systémově zakotvit, je třeba nejprve definovat známější a více užívaný pojem, „znalctví“, resp. „soudní znalctví“. Soudní znalctví je považováno za vědní obor, v jehož rámci se vykonává znalecká činnost (Janíček, 2010). Soudní znalctví je primárně službou, kterou odborníci z různých oblastí lidské činnosti pomáhají zejména státním orgánům při jejich rozhodovací činnosti, a to aplikací potřebných vědomostí ze svého oboru. Tuto službu pak znalci poskytují také fyzickým a právnickým osobám pro potřeby jejich právních úkonů (Bradáč et al., 2004). Kledus pak definuje soudní znalctví jako teoreticko-aplikační obor lidské činnosti v rámci kterého se realizuje znalecká činnost. Ta má podobu znaleckých úkolů. Cílem znalecké činnosti je u znaleckých entit nalézt, v rámci řešených znaleckých problémů, pravdu o určitých skutečnostech, které jsou důležité zejména pro rozhodovací činnost orgánů veřejné moci, případně pro realizaci právních úkonů fyzických nebo právnických osob (Kledus, 2014).

V užším slova smyslu je soudní znalctví činnost znalce vykonávaná podle zákona v řízení před orgánem veřejné moci nebo za jiným zákonem stanoveným účelem. V širším slova smyslu se však tento termín používá nejen pro pojmenování samotné činnosti znalce, ale i správu (tedy výkon veřejné správy či samosprávy) této činnosti, organizaci této činnosti, okruh pravidel pro výkon této činnosti, práv a povinností znalce při jejím výkonu a otázky spojené se zvláštní odpovědností znalce při jeho činnosti (Dörfl, 2020).

Bude-li akceptován širší výklad definice soudního znalctví uvedený výše, tedy že soudní znalctví nezahrnuje jen oblast samotné činnosti znalce, ale mimo jiné také úpravu práv a povinností znalce při jejím výkonu, nelze dospět k jinému závěru, než že znalecké právo je dílčí součástí komplexu soudního znalctví. Obráceným způsobem viděno, je znalecké právo odvětvím práva, které se zaměřuje na právní aspekty soudního znalctví (viz obr. 1).

Součástí širšího vědního oboru soudního znalctví jsou pak i další odvětví, která se rozvinula z obecných oborů lidských činností se specifickým zaměřením právě na potřeby soudních řízení. Například soudní inženýrství se zabývá zkoumáním příčin, průběhu a následků negativních technických jevů, především v oborech stavebnictví, strojírenství, elektrotechnika,

energetika, chemie, doprava. Soudní lékařství se zabývá specifickými otázkami psychiatrie, genetiky, klinické psychologie dětí, apod.

Figure 1: Struktura soudního znalectví

Source: Own processing

Znalecká činnost a její dichotomní pojetí v českém právním řádu

Úkolem každého vyspělého právního řádu je zajistit pro potřeby soudů, či jiných orgánů veřejné moci (a) dostatečný počet znalců, (b) pro co možná nejrozmanitější rozsah znaleckých oprávnění, (c) v současně co možná největším teritoriálním zastoupení. Tento požadavek je zcela logický a vyplývá z něj samotné poslání znalců, kteří výkonem své činnosti víceméně suplují činnost, kterou by při jejich neexistenci měl povinnost zajišťovat stát. Bez existence soudních znalců, by nebylo možné garantovat právo na soudní a jinou právní ochranu ve smyslu článku 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), neboť by nemohly být odpovědně posuzovány odborné otázky, které v rámci řízení vznikají. Článek 36 LZPS obsahuje několik základních procesněprávních principů a zásad:

- přístup k nezávislému a nestrannému soudu,
- právo každého domáhat se ochrany svých práv,
- zákonem stanovený postup a zákonem upravené řízení,
- spravedlivý proces,
- spravedlivé rozhodnutí,
- náhrada za nespravedlivé či nesprávné rozhodnutí nebo úřední postup.

Způsoby, kterými je tak obvykle činěno, lze rozdělit do 3 základních legislativních přístupů:

I. Znalecký systém „common law“

Některé právní řády neupravují činnost soudních znalců prostřednictvím samostatných profesních právních předpisů vůbec. Znalecké dokazování je upraveno zpravidla pouze prostřednictvím procesních právních předpisů, které stanovují pravidla dokazování jako

takového. Znalecké dokazování se realizuje prostřednictvím osob, o nichž je obecně známo, že mají rozsáhlejší a hlubší znalosti a dovednosti v konkrétním oboru lidské činnosti a jsou v případě potřeby vhodné pro posouzení určitých odborných otázek (tzv. expert witness). V tomto systému tak nesehrávají hlavní roli státem certifikované znalecké subjekty specializující se na znaleckou činnost jako hlavní předmět své obživy, ale osoby nebo subjekty, o nichž je všeobecně známo, že v konkrétní oblasti lidské činnosti disponují dostatečnými znalostmi a jsou současně dostatečně důvěryhodné pro podání znaleckého posudku či jiného odborného stanoviska (tzv. expert's opinion). V důsledku uvedeného neexistuje žádný hlavní gestor znalecké činnosti, který by vykonával státní správu znalectví. Typickým reprezentantem tohoto přístupu jsou právní řády common law, tedy například Velká Británie. V systému common law jsou znalci obvykle najímáni stranami (tzv. Party Appointed Expert) a jen zcela výjimečně jsou ustanovováni soudem. Individuální přístupy aplikace tohoto systému pak mají odlišnosti především v tom, zda je znalec chápán především jako pomocník soudu, a tedy i za situace, kdy je najímán jednou ze stran řízení má primární povinnost pomocníka soudu, či zda je jeho primárním úkolem pomoci najímateli, bez ohledu na potřeby soudů jako takových.

II. Veřejnoprávní znalecký systém

Velmi rozšířeným legislativním přístupem v zemích kontinentálního práva (continental law system) je regulace znalecké činnosti pouze pro potřeby orgánů veřejné moci. V rámci tohoto přístupu je znalecká činnost zpravidla regulována profesními i procesními právními předpisy a je zde obvykle hlavní gestor činnosti, kterým je buď příslušné ministerstvo či spíše zákonem zmocněné soudy. Znalecké subjekty však mohou vykonávat znaleckou činnost pouze pro potřeby soudů či jiných orgánů veřejné moci. Naplňuje se tak přízvisko „soudní znalec“, který je státem certifikován pouze pro veřejnoprávní výkon. Typickým reprezentantem tohoto legislativního přístupu je například Rakousko či Francie, kde hlavním gestorem znalecké činnosti jsou soudy. Tento způsob přístupu byl historicky aplikován také na našem území, když bylo vycházeno právě ze zkušeností společného právního řádu Rakouska-Uherska. Znalec v tomto systému vydává znalecký posudek pouze pro potřeby orgánů veřejné moci, pro soukromé potřeby fyzických či právnických osob nesmí být znalecké posudky vyhotovovány.

III. Smíšený (dichotomní) znalecký systém

Současná česká právní úprava znalecké činnosti je z hlediska legislativně-systémového pojetí typickým reprezentantem tzv. smíšeného pojetí (někdy se taktéž užívá pojmu „dichotomní“ znalecký systém). Právní úprava znaleckého práva se skládá jak z profesní právní úpravy, tak z jednotlivých procesních právních úprav, které si upravují jednotlivé odlišnosti od profesní právní úpravy pro svoje potřeby. Hlavním gestorem znalecké činnosti je Ministerstvo spravedlnosti. Znalecké subjekty jsou státem certifikovány pro výkon znalecké činnosti a pouze subjekt, který je zapsán v oficiálním státním seznamu, smí užívat označení „znalec“, „znalecká kancelář“, případně „znalecký ústav“.

Znalecké subjekty poté, co jsou zapsány do oficiálního seznamu mohou vykonávat znaleckou činnost dvojitým způsobem:

1. **výkonem činnosti s veřejnoprávním charakterem** – jedná se o zpracování znaleckých posudků vyžádaných orgány veřejné moci za účelem jejich provedení coby důkazního prostředku v soudním či jiném řízení před orgánem veřejné moci. Tento segment znalecké činnosti nelze považovat za podnikatelskou činnost, jedná se o činnost ve veřejném zájmu pro účely řízení před orgány veřejné moci.
2. **podnikatelskou činností** – v takovém případě znalecké subjekty svou činnost poskytují v ryze soukromoprávních oblastech (např. pro potřeby bank při poskytování hypotečního úvěru). Nedochozí zde k veřejné obhajobě znaleckého posudku před orgánem veřejné moci. Způsob odměňování znaleckých subjektů se zde řídí výhradně smluvními podmínkami mezi subjekty daného vztahu, tzn. mezi znaleckým subjektem a osobou, která znalecký posudek objednala, a to na základě smlouvy o kontrolní činnosti ve smyslu § 2652 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Table 1: Srovnání systémů znalců v různých právních systémech

TYP SYSTÉMU	Existuje hlavní gestor činnosti?	Existuje profesní úprava znalectví?	Může znalec podávat posudky pro potřeby FO či PO?
Common law	NE	NE	ANO
Veřejnoprávní systém	ANO	ANO	NE
Smišený systém	ANO	ANO	ANO

Source: Own processing

Shrnutí

- Znaleckým právem rozumíme soubor všech právních předpisů či jejich dílčích částí, které upravují vzájemná práva a povinnosti jednotlivých subjektů zúčastněných na znaleckém dokazování. Znalecké právo jako takové se přitom neomezuje pouze na právní předpisy, ale v širší podobě obsahuje například i standardy výkonu znalecké činnosti přijímané v jednotlivých znaleckých oborech, neboť i tyto standardy významným způsobem ovlivňují celkový výsledek znaleckého dokazování a v tomto důsledku i následné dopady do právní sféry zúčastněných subjektů.
- Hlavním znakem znaleckého práva je jeho interdisciplinarita. Znalecké právo je mj. syntézou prostého práva s právními aspekty jiných disciplín, jako je například medicína, ekonomie, stavebnictví, strojírenství, apod.
- Znalecké právo je dílčí součástí komplexu soudního znalectví. Součástí širšího vědního oboru soudního znalectví jsou pak i další odvětví, která se rozvinula z obecných oborů lidských činností se specifickým zaměřením právě na potřeby soudních řízení.
- Současná česká právní úprava znalecké činnosti je z hlediska legislativně-systémového pojetí typickým reprezentantem tzv. smíšeného pojetí (někdy se taktéž užívá pojmu „dichotomní“ znalecký systém).
- Právní úprava znaleckého práva se skládá jak z profesní právní úpravy, tak z jednotlivých procesních právních úprav, které si upravují jednotlivé odlišnosti od profesní právní úpravy pro svoje potřeby.

- Znalecké subjekty jsou státem certifikovány pro výkon znalecké činnosti a pouze subjekt, který je zapsán v oficiálním státním seznamu, smí užívat označení „znalec“, „znalecká kancelář“, případně „znalecký ústav“.

Zdroje

Bělohávek, Alexander J., and Hótová, Renáta - *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. C.H. Beck, 2011. ISBN: 978-80-7400-395-0

BRADÁČ, Albert; KLEDUS, Miroslav a KREJČÍŘ, Pavel. *Úvod do soudního znalectví*. Brno: Ústav soudního inženýrství, 2004. ISBN: 80-7204-365-X (brož)

DANKOVČÍK, Ján; JURAN, Ján a KOŠUTH, Matúš. *Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch: komentár*. 2. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. ISBN: 978-80-571-0291-4

DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN: 978-80-7400-148-2

DÖRFL, Luboš. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení*. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN: 978-80-7400-790-3

DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN: 978-80-7400-823-8

JANÍČEK, Přemysl. *Systémové pojetí vybraných oborů pro techniky – hledání souvislostí*. I. díl. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, s. 86. ISBN: 978-80-214-3544-5

Kledus, Robert. *Obecná metodika soudního inženýrství*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Ústav soudního inženýrství. 2. vyd. 2014, s. 7. ISBN: 978-80-214-4562-8

KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN: 978-80-7478-042-4

KŘÍSTEK, Lukáš; BÜRGER, Pavel a VUČKA, Jan. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*. Praha: Leges, 2021. ISBN: 978-80-7502-511-1

PRAŽÁK, Josef. *Soudní znalci*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1940.

ŠEVČÍK, Petr, ULLRICH, Ladislav. *Znalecké právo*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN: 978-80-7400-539-8

ŠEVČÍK, Petr; MALAST, Jan a POLÁČEK, Bohumil, a kol. *Zákon o znalcích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN: 978-80-7676-729-4

Contact address of the author:

JUDr. Petr Ševčík, Ph.D., Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, Okružní 517/10, 37001 České Budějovice, Česká republika, Skupina Právo, e-mail: 32007@mail.vstecb.cz